

การปรับรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา: ความท้าทายของพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล* TRANSFORMING ACCESS TO BUDDHISM: THE CHALLENGES OF BUDDHISM IN THE DIGITAL AGE

ปัทมา ภูน้อย

Pattama Poonoy

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Phanakhon Sri Ayutthaya Industry Officail

Corresponding Author E-mail : pattama.indutry@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษารูปแบบการเข้าถึง การสื่อสารแนวทางใหม่ๆ การปรับเปลี่ยนของพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอาจเกิดในอนาคต หากพุทธศาสนายังใช้รูปแบบการเข้าถึง การเผยแพร่แบบเดิม อาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนโดยเข้าวัดเหมือนสมัยอดีต ส่งผลต่อพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง พุทธศาสนาจนอาจสูญสิ้นไปในที่สุด รูปแบบของเข้าถึงพระธรรมคำสอนผ่านสื่อดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว ใช้ง่าย กว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถเข้าศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา จึงนับเป็นความท้าทายของพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ที่ดิจิทัลมีบทบาทในชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พุทธศาสนาจึงต้องปรับตัว พัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งนำเสนอวิธีการสร้างความเข้าใจ การยอมรับ กลยุทธ์การแข่งขันในการดึงดูดผู้ศึกษาผู้ศรัทธา เพื่อการรักษา สืบทอดพุทธศาสนา การต่อสู้กับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อกระแสในโลกดิจิทัลอันนำมาซึ่งการสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการเปรียบเทียบหรือการเข้าใจผิด ความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้น

คำสำคัญ : พุทธศาสนา, รูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to study new formats of access, communication guidelines, and the adaptation of Buddhism in the digital age to suit the rapidly changing environment and technology. The issue of accessibility to Buddhism in today's society may not change, but it remains relevant. If Buddhism continues to utilize traditional access and dissemination methods, it may not reach modern society or the younger generation, who may lack time to engage in traditional practices or attend physical temple events. This could lead to a decline in Buddhist practitioners. Therefore, the digital access to Buddhist teachings through digital media is crucial. Digital platforms provide convenience, speed, ease of use, and widespread

* Received May 1, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted June 20, 2023

availability, allowing individuals to study Buddhist teachings anytime, anywhere. It poses a significant challenge for Buddhism in the digital era, where digital media plays an inevitable role. Buddhism needs to adapt and develop efficient methods of accessing and educating about its teachings. Moreover, it needs to present strategies for creating understanding, acceptance, and attracting new practitioners to sustain and propagate Buddhism. Additionally, it must address cultural differences that impact digital media consumption, leading to misinterpretations and misconceptions. Continuous and intense scrutiny can erode faith in Buddhism, requiring proactive measures to counteract negative perceptions and foster understanding and tolerance in the digital realm.

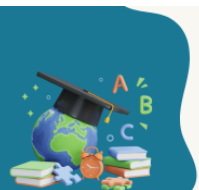
Keywords: Buddhism, Forms of Access to Buddhism, Digital Age

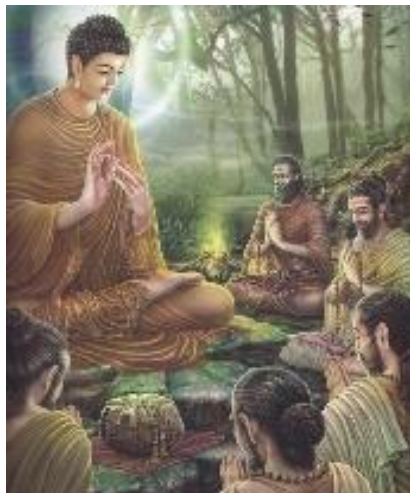
บทนำ

พระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดา มีพระธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) สาวกผู้ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน ธรรม-วินัย ของพระบรมศาสดา เพื่อบรรลุจุดหมายคือพระนิพพาน และสร้างสังฆะ เป็นชุมชนเพื่อสืบทอดคำสอนของพระบรมศาสดา รวมเรียกว่า พระรัตนตรัย 1 นอกจากนี้ในพระพุทธศาสนา ยังประกอบคำสอนสำหรับการดำรงชีวิตที่ดั่งงาม สำหรับผู้ที่ยังไม่ออกบวช (คฤหัสถ์ - อุบาสก และอุบาสิกา) ซึ่งหากรวมประเภทบุคคลที่นับถือและศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา แล้วจะจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือที่เรียกว่า พุทธบริษัท 4

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยม ปฏิเสธการมีอยู่ของพระเป็นเจ้าหรือพระผู้สร้าง และเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ ว่าทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจ ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ด้วยความเพียรของตน กล่าวคือ ศาสนาพุทธ สอนให้มนุษย์บันดาลชีวิตของตนเอง ด้วยผลแห่งการกระทำของตน ตาม กฎแห่งกรรม มิได้มาจากการอ้อนวอนขอจากพระเป็นเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกร่างกาย คือ ให้พึ่งตนเอง เพื่อพาตัวเองออกจากกองทุกข์ มีจุดหมายหมายถึงการสอนให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงในโลกด้วยวิธีการสร้าง ปัญญา ในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง วัตถุประสงค์สูงสุดของศาสนาคือการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงและวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิด เช่นเดียวกับที่พระศาสดาทรงหลุดพ้นได้ด้วยกำลังสติปัญญาและความเพียรของพระองค์เอง ในฐานะที่พระองค์ก็ทรงเป็นมนุษย์ มิใช่เทพเจ้าหรือทูตของพระเจ้าองค์ใด ศาสนาพุทธมีอายุล่วงมา 2,500 ปี

พระพุทธเจ้า พระองค์ปัจจุบันคือพระโคตมพุทธเจ้า มีพระนามเดิมว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ได้ทรงเริ่มออกเผยแผ่คำสอนในชมพูทวีป ตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่หลังปรินิพพานของพระพุทธเจ้า พระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอน ได้ถูกรวบรวมเป็นหมวดหมู่ด้วยการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก จนมีการรวบรวมขึ้นเป็นพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดของฝ่ายเถรวาท ที่ยึดหลักไม่ยอมเปลี่ยนแปลงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ในการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่สอง ได้เกิดแนวคิดที่เห็นต่างออกไป ว่าธรรมวินัยสามารถปรับปรุง

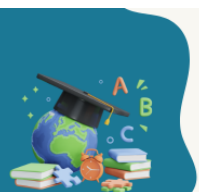

ภาพที่ 1 การปฐมเทศนาของพระโคตมพุทธเจ้า (ภาพ ออนไลน์)

เปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาและสถานการณ์เพื่อความอยู่รอดแห่งศาสนาพุทธ แนวคิดดังกล่าวจึงได้เริ่มก่อตัวและแตกสายออกเป็นนิกายใหม่ในชื่อของ มหายาน ทั้งสองนิกายได้แตกนิกายย่อยไปอีกและเผยแผ่ออกไปทั่วดินแดนเอเชียและใกล้เคียง บ้างก็จัดว่า วัชรยาน เป็นอีกนิกายหนึ่ง แต่บ้างว่าเป็นส่วนหนึ่งของนิกายมหายาน แต่การจัดมากกว่านั้นก็มี หลักพื้นฐานสำคัญของปฏิจัมปาต เป็นเพียงหลักเดียวที่เป็นคำสอนร่วมกันของคฤศน

หากย้อนดูการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศไทย พบว่า พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่สุวรรณภูมิ (มอญ เมียนมาร์ ละว้า มลายู ขอม) และเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อปี พ.ศ. 236 โดยพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ หลังจากได้รับพระพุทธศาสนาเถรวาทมาตั้งแต่ยุคพระเจ้าอโศกมหาราช ก็ได้รักษาสืบทอดเรื่อยมาจนกระทั่งถึงยุคของอาณาจักรทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 – 13 ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 – 16 อาณาจักรลพบุรีได้รับพระพุทธศานามหายานจากกัมพูชามาผสมผสานกับเถรวาทดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ในสมัยนี้มีการสร้างศาสนสถานจำนวนมาก เช่น พระปรางค์สามยอด ปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น

ประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันและใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล คนไทยให้ความศรัทธาและนับถืออย่างมาก จะเห็นได้จากการเข้าวัด ฟังธรรม การศึกษาและนำธรรมะคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องชี้นำในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อพาตัวเองออกจากกองทุกข์ มีจุดมุ่งหมายคือการสอนให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงในโลกด้วยวิธีการสร้าง ปัญญา ในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง ยิ่งในปัจจุบันโลกเราเข้าสู่โลกาภิวัตน์ (globalization) คือ เป็นผลจากการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เรียกได้ว่าเป็นยุค “VUCA World” ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การแข่งขันที่รุนแรง ระบบอินเทอร์เน็ตกำลังจะเปลี่ยนแปลงสรรพสิ่ง ทั้งวิถีคิด วิถีดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง นั้นทำให้โลกดิจิทัล 4.0 กับความท้าทายทางเทคโนโลยีที่เบียดเบียน กลายเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับมนุษยทุกคนบนโลก ขณะเดียวกันก็เป็นโจทย์สำคัญทางศาสนา ในฐานะของที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยว ซึ่ง (ควร) เข้าถึงมนุษยมากที่สุด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน นอกจากรูปแบบการเทศน์การสอนเป็นหลัก ส่วนมากจะอยู่ในวัด ซึ่งเป็นแนวเชิงรับ ส่วนด้านแนวเชิงรุกนั้น นอกจากการไปเผยแผ่นอกสถานที่แล้ว ยังต้องใช้ระบบสารสนเทศแบบดิจิทัลมากขึ้น อีกทั้งตัวของพระสงฆ์ผู้เผยแผ่ต้องเพียบพร้อมทั้งความรู้และความประพฤติ รอบรู้ในหลักเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน ตัวผู้ฟัง ผู้เรียน ลีลาการสอน พุทธวิธีการสอน อีกทั้งที่

สำคัญยิ่งความรู้ของผู้สอนด้านการใช้และการปรับรูปแบบการใช้โซเชียลมีเดีย ตลอดจนปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial intelligence) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคงต้องมีการปรับรูปแบบ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ที่ผู้คนเปลี่ยนแปลงไป เน้นความรวดเร็ว มีความอดทนน้อยลง เน้นความสะดวกสบาย รวมทั้งประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) จากสถิติปี 2565 สัดส่วนผู้สูงอายุของไทยได้เพิ่มเป็นประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” แล้ว และในปี 2583 ผู้สูงอายุไทยจะเพิ่มเป็นร้อยละ 31.4 ของประชากรทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงด้านปริมาตรประชากรและด้านเทคโนโลยีตามที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อความคงอยู่และความสอดคล้องของการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา ซึ่งนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในโลกดิจิทัล

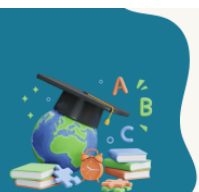
บทความนี้จะมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล เพื่อเป็นการวิเคราะห์ รวบรวม เผยแพร่แนวทางต่างๆ ที่มีในปัจจุบัน และอาจเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งเพื่อให้ส่งเสริมให้มีการส่งมอบหลักธรรมทางพุทธศาสนาสู่พุทธศาสนิกชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันพบว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ เทคโนโลยี การแข่งขัน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เศรษฐกิจ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทำให้องค์กรต่างๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ สถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า “VUCA World” ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความคลุมเครือ เหล่านี้ส่งผลกระทบในทุกองค์กรไม่ว่าขนาดรวมทั้ง “พุทธศาสนา” ปัจจุบันเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้บริหารองค์กรและคนในยุคนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามแม้โลกจะหมุนไปรวดเร็วสักเพียงใด แต่ธรรมะของพระพุทธองค์ยังคงเป็นหลักธรรมและเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตให้กับมนุษย์ปวงชนได้เป็นอย่างดี

จากยุคก่อนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตด้วยคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ปัจจุบันเครื่องมือสื่อสารอย่าง โทรศัพท์มือถือ ก็สามารถท่องโลกอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลาเพียงปลายนิ้ว ซึ่งเชื่อว่าหลายคนมีอุปกรณ์มากกว่ามือถือ อาจจะมีมากถึง 3-4 เครื่อง สำหรับการใช้ ในปี 2567 มีแนวโน้มว่า จะเป็นปีที่ต้องเผชิญกับความท้าทายสูงมาก ไม่ว่าจะเป็นสื่อ รูปแบบการเสพสื่อ รวมถึงคอนเทนต์ที่มีการแบ่งกลุ่มแยกย่อยและเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกว่า Fragmentation รวมทั้งอัลกอริทึมของโซเชียลมีเดียและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง (Generative AI) หรือเจน ไอเอ ที่เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมการเสพสื่อและคอนเทนต์ที่ได้มีการนำเสนอแก่ผู้บริโภคจะแบ่งแยกย่อยออกไปมากมาย แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า โซเชียลมีเดียยังคงเป็นสื่อที่ยืนหนึ่งและครองใจคนไทยได้มากที่สุด โดยข้อมูลจาก DataReportal ระบุว่า ผู้ใช้งานเฟซบุ๊กทั่วโลกมีจำนวนถึง 3.03 พันล้านราย ขณะที่ในไทยเฟซบุ๊กก็ยังเป็นโซเชียลมีเดียที่มีการใช้งานมากที่สุดในช่วงต้นปี 2023 ด้วยเช่นกันที่ระดับ 48.10 ล้านรายในเดือนมกราคม 2566 ในขณะที่ยูทูบตามมาเป็นอันดับสอง โดยจำนวนผู้ใช้งานยูทูบในไทยอยู่ที่ 43.90 ล้านราย สำหรับติ๊กต็อก (TikTok) ติดอันดับสามของโซเชียลมีเดียยอดนิยมในไทย

ข้อมูลที่รวบรวมโดย We Are Social ในปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 71.85 ล้านคน มีการเชื่อมต่อเครือข่ายมือถือรวมทั้งสิ้น 97.81 ล้านครั้ง โดยตัวเลขนี้คิดเป็นร้อยละ 136.1 ประชากรทั้งหมด มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตรวม 63.21 ล้านคน โดยที่อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ที่ร้อยละ 88.0 ของประชากรทั้งหมด มีจำนวนผู้ใช้ Social Media มากถึง 49.10 ล้านคน นับเป็นร้อยละ 68.3 ของประชากรทั้งหมด ประชากรของประเทศไทยมีสัดส่วนที่เป็นเพศหญิง 51.5% ส่วนผู้ชายอยู่ที่ 48.5% อายุโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 40.5 ปี ประชากรของ

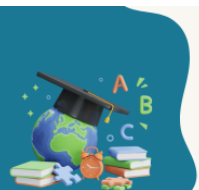

ประเทศไทยร้อยละ 53.9 อาศัยอยู่ในใจกลางเมือง ในขณะที่ร้อยละ 46.1 อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท จากข้อมูลระบุว่าประชากรไทยเพิ่มขึ้น 95,000 คน (+0.1 เปอร์เซ็นต์) ระหว่างต้นปี 2023 ถึงต้นปี 2024 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือมากถึง 98.6% ซึ่งถือเป็นสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ (Desktop) คอมพิวเตอร์แบบพกพา (Laptop) และแท็บเล็ต (Tablet) ที่ 81.3% ใช้อินเทอร์เน็ตไปกับช่องทาง Social มีเดียถึง 88.9% มีการดูหนัง Streaming กว่า 76.3% อ่านบทความและคอนเทนต์ออนไลน์ต่างๆ 76.9% ฟัง Broadcast Radio ที่ 54.1% ฟังเพลง Streaming ที่ 61.3% และ Podcast อยู่ที่ 62.4% การใช้อินเทอร์เน็ตต่อวันเฉลี่ยอยู่ที่ 7 ชั่วโมง 58 นาที โดยใช้เวลาไปกับการดูโทรทัศน์และ Streaming ต่อวันกว่า 3 ชั่วโมง 23 นาที ใช้เวลาไปกับการเล่น Social Media ต่อวันที่ 2 ชั่วโมง 31 นาที อ่านข่าวสาร ความรู้ และบทความต่างๆ ต่อวันที่ 2 ชั่วโมง 20 นาที และใช้เวลาในการฟังเพลงอยู่ที่ 1 ชั่วโมง 34 นาทีต่อวัน

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนพอจะสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันอย่างยิ่ง วิถีชีวิตที่อยู่ในโลกดิจิทัลในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้จากสถิติการใช้อินเทอร์เน็ตต่อวันเฉลี่ยสูงถึง 7 ชั่วโมง 58 นาที แต่จะมีสักกี่นาที ที่ชั่วโมงที่ประชากรไทยหรือพุทธศาสนิกชนทั่วโลกได้มีโอกาสเข้าถึงพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่น่ารู้มากๆ หากต้องการวัดกันจริงก็สามารถทำได้ด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ AI แต่อาจต้องแลกมาด้วยค่าใช้จ่ายที่สูงมากในปัจจุบัน จึงเห็นว่าเราอาจมุ่งงบประมาณและแรงไปกับการพัฒนารูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แทนยุคทันสมัยและวัดผลที่การมีชีวิตสงบสุข ความสุขของประชากรโลกน่าจะเป็นหนทางที่ดีกว่าหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา ควรปรับให้เข้ากับพฤติกรรมของประชากรส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดการเข้าถึงได้แพร่หลายมากขึ้น

รูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา

การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและเทคโนโลยีตลอดเวลาที่ผ่านมา สามารถสรุปภาพโดยรวมของวิวัฒนาการของรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ มีการถ่ายทอดจากภูมิปัญญา เกิดในยุคแรกๆ ที่สื่อมวลชนยังไม่พัฒนาอย่างมาก เรื่องสำคัญของพุทธศาสนาจึงถูกถ่ายทอดผ่านการสอนของพระสงฆ์และบรรพชิตทั้งในรูปแบบพูดหรือเขียนการสอนหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระเจ้า แต่ผู้ที่เข้ามาเฝ้าตั้งแต่หนึ่งและหลายคนตามโอกาส รูปแบบอบรมแนะนำ ดักเตือนให้รู้สึกลึกซึ้งข้อปฏิบัติ การสอนธรรมแบบสั่งสอน รูปแบบการสอนแบบสนทนาธรรม คือ พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้สนทนาทางธรรม และการสอนธรรมด้วยการแสดงชี้แจงธรรมให้แจ่มแจ้งชัดเจน รูปแบบการเทศน์ การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรม จัดเทศน์มหาชาติหรือการเทศน์แหล่ การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา ประกอบกับการมีสื่อสารและการพิมพ์ ซึ่งในอดีตเอกสารพุทธศาสนาได้ถูกนำไปพิมพ์และจัดจำหน่ายในรูปแบบหนังสือ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่สำคัญในการเผยแพร่คำสอนและวิชาการทางพุทธศาสนา ต่อมามีการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุและโทรทัศน์ เริ่มมีส่วนร่วมในการเผยแพร่คำสอนและความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาในท้องถิ่นและทั่วโลก อีกทั้งการท่องเที่ยวทางศาสนาเพื่อเข้าถึงสถานที่สำคัญในพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในรูปแบบการเข้าถึงที่ได้รับความนิยม เช่น การเยี่ยมชมวัดสำคัญและทำพิธีการทางศาสนา ในยุคดิจิทัลได้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการเผยแพร่คำสอนและข้อมูลเกี่ยวกับพุทธศาสนาผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ชุมชนออนไลน์ และสื่อสังคมออนไลน์ (Social media หรือ Social Network) เช่น Facebook, Line, X, Instagram, YouTube, TikTok, Google+ เป็นต้น

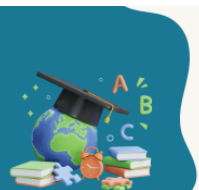
อะไร? คือความท้าทายของศาสนาพุทธในยุคดิจิทัล

การสื่อสารและเทคโนโลยี ศาสนาพุทธต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมคำสอนทางธรรมและการสร้างสรรค์กับชุมชนมีความสำคัญมากขึ้นในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในปัจจุบัน ประเด็นความท้าทายของพุทธศาสนามีหลากหลายเริ่มตั้งแต่ การทำความเข้าใจและการยอมรับ ซึ่งศาสนาพุทธจะต้องเผชิญหน้ากับการท้าทายในการทำให้คนเข้าใจและยอมรับความหมายและคุณค่าของพุทธศาสนาในโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา การทำความเข้าใจและการยอมรับ เป็นกระบวนการที่ผู้คนใช้เพื่อเข้าใจและยอมรับความคิดเห็น ประสบการณ์ หรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยไม่เชื่อถือในตัวตนหรือวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลักและยอมรับว่ามีหลายมุมมองและวิธีการมองเห็นสิ่งต่างๆในโลกนี้ได้ ซึ่งในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลมีความสะดวกง่ายดายยิ่ง อีกทั้งพฤติกรรมของคนเปลี่ยนแปลงไป บางคนเลือกเสพข้อมูลเพียงด้านเดียวแล้วนำมาสู่การตัดสินใจ ช่องว่างระหว่างช่วยวัย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเข้าใจและยอมรับ ผู้สื่อสารพุทธศาสนาจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบด้าน การเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลอาจส่งผลต่อการเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชน ซึ่งอาจทำให้ศาสนาพุทธต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการและความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม การสร้างความเข้าใจต่อศาสนาอื่น โดยการให้ความเคารพและเข้าใจศาสนาและศาสนาอื่นๆ เป็นสิ่งสำคัญในยุคดิจิทัล เพื่อสร้างความสันติสุขและการเข้าใจกันในสังคมที่หลากหลาย การเผชิญหน้ากับความหลากหลายทางศาสนาในโลกสมัยใหม่ ศาสนาพุทธจะต้องปรับตัวเพื่อสร้างความเข้าใจและการรับมือกับความหลากหลายทางนี้อย่างเหมาะสมและเป็นสันติสุข การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในยุคดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI: Artificial intelligence), Blockchain ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารให้มากขึ้นย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ในฐานะผู้เขียนเห็นว่า “ความท้าทายของศาสนาพุทธในยุคดิจิทัล” คือ การริเริ่ม การเปลี่ยนแปลง การปรับรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา โดยการนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ มาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นต้น ต้องเป็นผู้นำบริหารจัดการเชิงนโยบาย สนับสนุน ผลักดันให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วน จึงจะประสบผลสำเร็จในการปรับเปลี่ยน

แนวทางการเข้าถึงพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล: โดยใช้รูปแบบและช่องทางใหม่

จากศึกษาและสำรวจเกี่ยวกับเครื่องมือและแพลตฟอร์มทางออนไลน์ที่ใช้ในการแพร่กระจายความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา มีหลายช่องทางในปัจจุบัน อันได้แก่ แพลตฟอร์มออนไลน์ หลายแห่งที่เผยแพร่คำสอนและข้อมูลเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น เว็บไซต์ บล็อก และพอดแคสต์ที่ให้คำสอนทางธรรม ปฏิทินพุทธศาสนิกสงคราห์ และวิดีโอออนไลน์ที่ผู้คนสามารถเข้าไปเยี่ยมชมและทำบวชพุทธออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน: มีแอปพลิเคชันหลายแห่งที่ออกแบบมาเพื่อเผยแพร่คำสอนพุทธศาสนาและสนับสนุนการทำสมาธิ เช่น แอปพลิเคชันสำหรับทำสมาธิ แอปพลิเคชันที่มีบทเรียนและวิดีโอคำสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนา และแอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงไปยังชุมชนพุทธศาสนา ชุมชนออนไลน์ ที่เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความเชื่อทางศาสนา เช่น กระู้สนทนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในเว็บไซต์ต่างๆ หรือกลุ่มชุมชนในสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารผ่านวิดีโอและเสียง ผู้สนใจสามารถเข้าร่วมการสัมมนาออนไลน์หรือกิจกรรมเสวนาที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านวิดีโอและเสียง เพื่อฟังบรรยาย สอบถามคำถาม หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญใน

พุทธศาสนา มีการจัดการท่องเที่ยวทางศาสนา การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งได้รับความนิยมในการเข้าใจและปฏิบัติธรรมตามวิถีของพุทธศาสนา ผู้คนสามารถท่องเที่ยวทางศาสนาผ่านการท่องเที่ยวเสมือนในโลกเสมือนหรือทริปท่องเที่ยวจริง การใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, X, และ LinkedIn, การใช้หุ่นยนต์ในพิธีกรรมทางศาสนา หรือการพัฒนา AI ที่ช่วยในการสนับสนุนและปรับปรุงการฝึกปฏิบัติทางศาสนา เพื่อสร้างชุมชนพุทธศาสนา และแบ่งปันข้อมูล เรื่องราว และความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา

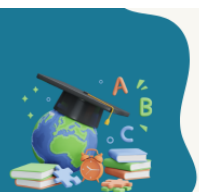
การนำดิจิทัลไปใช้: ศาสนากับความท้าทายทางเทคโนโลยี

ตัวอย่างในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการขาดแคลนแรงงาน แต่ในมุมมองของพุทธศาสนาก็พบว่า ประชากรที่น้อยลงในพื้นที่ต่าง ๆ ส่งผลให้มีวัดในศาสนาพุทธจำนวน 434 แห่งต้องปิดตัวไปแล้วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเช่นกัน จากการศึกษาดังกล่าวเป็นของสื่อดังของญี่ปุ่นอย่าง The Asahi Shimbun ที่สำรวจในปี 2015 และพบว่า นอกจากวัดจำนวน 434 แห่งที่ปิดตัวไปแล้วนั้น ยังมีวัดในพุทธศาสนาอีก 12,065 แห่งที่ไม่มีพระภิกษุจำวัดอีกต่อไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ การเข้าถึงพุทธศาสนาของชาวญี่ปุ่นในอนาคตจึงอาจต้องเปลี่ยนรูปแบบให้ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่มากขึ้น ทาง Institute for the Future of Human Society (IFOHS) ของมหาวิทยาลัยเกียวโต จึงอยู่ระหว่างการพัฒนาสองโปรเจกต์ด้านพุทธศาสนา นั่นคือ Teraverse (เทระเวิร์ส) คอมมูนิตีออนไลน์ของชาวพุทธในรูปแบบ Metaverse และ BuddhaBot บอทที่ใช้ AI สำหรับช่วยตอบคำถามด้านพุทธศาสนาสำหรับผู้ที่ไม่สนใจ จุดเด่นของ BuddhaBot คือการใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) ในการนำเสนอภาพของพระพุทธรูปเจ้าชอนทับขึ้นมาขณะตอบคำถามต่าง ๆ ได้แบบเสมือนจริง BuddhaBot สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับพุทธศาสนาได้นับพันคำถาม

และข้อมูลจากสื่อญี่ปุ่น The Asahi Shimbun (8 เม.ย. 2023) ระบุว่า การพัฒนา คันนง ซึ่งเป็นหุ่นยนต์ที่มีความสูง 195 เซนติเมตรและหนัก 60 กิโลกรัม มีใบหน้า ใหญ่ และมีมือทำจากซิลิโคนที่ดูเหมือนผิวหนังของมนุษย์ แต่ในส่วนอื่นๆ ของร่างกายยังคงเป็นโลหะ ซึ่งคันนงจะใช้เวลาอธิบายหลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นเวลา 25 นาที คุณเอชิน มาสึดะ (Eishin Masuda) ผู้ที่ทำงานในสำนักพุทธศาสนานิกายโจโด กล่าวว่า “หุ่นยนต์ สอนบทเรียนมาตรฐานของศาสนาพุทธได้ แม้ว่าจะมีรูปลักษณ์แปลกตา” หลังจากเริ่มต้นใช้งาน “พระ AI” ก็มีคนสนใจเข้ามาฟังคำสอนกันมากขึ้น ด้านคุณมียูกิ ซากางูจิ (Miyuki Sakaguchi) วัย 63 ปี ผู้อยู่อาศัยกับแม่ของสามีที่มีอายุ 98 ปี กล่าวว่า การดูแลแม่ของสามีนั้นถือเป็นงานที่ทำทนายสำหรับเธอ แต่คำสอนของพระ AI ก็ให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี “ฉันรับมือกับตัวเองได้ทั้งตอนที่ฉันพยายามดูแลเธออย่างเต็มที่และตอนที่ฉันทำไม่ได้” มียูกิกล่าว “พระ AI” จะเป็นจุดขายสำคัญของวัดโคโคไดจิ เพราะทำให้คนรุ่นใหม่และคนต่างศาสนาให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมและรับฟังคำสอนเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 2 มหาวิทยาลัยเกียวโตส่ง “Teraverse-BuddhaBot” ตอบโจทย์ชาวพุทธรุ่นใหม่ หลังวัดปิดตัวสูงจากสังคมสูงวัย (ภาพ ออนไลน์)

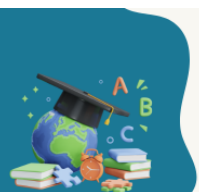
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (มจร) วิทยาเขตเชียงใหม่ สำนักวิชาการมหาวิทยาลัย มจร วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้จัดอบรมพระนิสิตกับการใช้เทคโนโลยีสื่อธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาเซียน เมื่อวันที่ 7-8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 เพื่อพัฒนาศักยภาพพระนักสื่อสารอาเซียน ภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายพระพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ล้านนาสู่อาเซียน ที่มีเป้าหมายเพื่อให้พระนิสิตมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เรื่องการใช้เทคโนโลยี ในการใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมในอาเซียนสู่การผลิตผลงาน

ภาพที่ 3 โครงการพัฒนาเครือข่ายพระพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ล้านนาสู่อาเซียน (ภาพ ออนไลน์)

นำเสนอต่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์ โดยมีตัวแทนพระนิสิตจากประเทศไทย ลาว เวียดนาม เนปาล เวียดนาม และเครือข่ายลุ่มแม่น้ำโขง มุ่งมั่นหวังพระรุ่นใหม่ตื่นรู้ เท้าทัน กับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เป็นเครื่องมือเรียนรู้ พัฒนาตนเอง เข้าถึงชุมชน ภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลง และบทบาทของพระสงฆ์ต้องปรับตัว เรียนรู้ เข้าใจสังคมโลก ในการศึกษาธรรม รักษาธรรม ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ธรรมท่าน ว.วชิรเมธี พระนักคิดนักเขียน ผู้ก่อตั้งสถาบันวิมุตตยาลัย และศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน เล่าว่า ความเปลี่ยนแปลงคือธรรมชาติของโลก พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วว่าทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเสมอ เมื่อรู้ว่าทุกอย่างเป็นอย่างอนิจจัง เราชาวพุทธจึงควรยอมรับอนิจจังให้ได้ “ชาวพุทธปรับใจยอมรับในความเป็นไปของทุกสิ่ง ไม่เว้นแม้กระทั่งในยุคดิจิทัล ที่จะได้เห็นทั้งวัดออนไลน์ วัดบนเฟซบุ๊ก การทำบุญผ่านคิวอาร์โค้ด การสวดมนต์ให้พระผ่านไลฟ์โปรแกรม หรือแม้กระทั่งอาตมาเอง ก็ไลฟ์สดไปทั่วโลกในทุกๆวัน ว.วชิรเมธีเล่าต่อไปว่า อริยสัจสี่แก้ทุกข์เสมอ ไม่มีวันหมดอายุการใช้งาน ยิ่งเราอยู่ในยุคอภิมหาคาตา คนจอมจมและขึ้นลงอยู่ในกระแสโซเชียลมีเดีย นิโรคก็คืออย่าให้มากจนเกินไป มรรคคือจัดสรรเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียอย่างเหมาะสม ใช้เวลาหน้าจอบนทางสายกลาง ตาหูไม่เสื่อม บริโภคอย่างมีสติ นี่คือนิโรคสี่ในยุคนี้อย่างดี

“ชาวพุทธต้องปรับตัวในแง่ของการรู้เท่าทันสื่อ รู้จักนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแผ่ศึกษาธรรม เช่น โปรแกรมไลฟ์ก็ใช้ในการบรรยายธรรม หรือสอนสมาธิภาวนาพร้อมกันทั่วโลก คนไม่ต้องมาวัดแต่ดูยูทูปของพระอาจารย์ต่างๆ เดียวนี้ศึกษากันได้ทั่วโลกแบบ 2 ภาษาซับไตเติ้ล”วันนี้” พระอาจารย์ ว.วชิรเมธี กล่าว

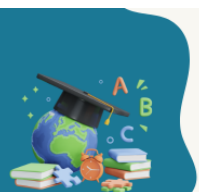
ภาพที่ 4 พระอาจารย์ ว.วชิรเมธี (ภาพ ออนไลน์)

เฟซบุ๊กของ ว.วชิรเมธี ในปัจจุบันมีผู้ติดตาม 6 ล้านคนทั่วโลก สมัยก่อนชาวไทยและชาวต่างชาติจะศึกษาธรรมต้องเดินทางมาที่ไร่เชิญตะวัน ซึ่งจะเปิดอบรมทุก 2 เดือน แต่ปัจจุบันอินบ็อกซ์เข้ามาถามปัญหาได้ตลอดเวลา รวมทั้งทำคลิปธรรมะเผยแพร่ในยูทูบ โดยมีซับไตเติ้ลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ว.วชิรเมธีระบุว่า แม้จะเป็นประโยชน์มาก แต่ก็มีโทษมาก ต้องรำลึกอยู่เสมอว่า เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ อย่าให้เป็นนายเหนือเรา รู้เท่าทันทั้งด้านบวกและด้านลบอย่ามัวหมกมุ่นกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คุณและโทษต้องบริหารจัดการภายใต้กรอบประโยชน์สูงสุด เทคโนโลยีพึงทำหน้าที่ของสื่อและเครื่องมือที่จะเชื่อมทั้งตัวเทคโนโลยีเอง และเชื่อมหัวใจของคนทั้งโลกให้เป็นดั่งพี่น้องพึ่งพากลมเกลียว

พระนวลจันทร์ กิตติปัญญา พระวิปัสสนาจารย์ สถานปฏิบัติธรรมวิวิธภูมิ อ.ด่านซ้าย จ.เลย เล่าว่า ดิจิทัล 4.0 ถ้าทำหรือพัฒนาในสิ่งที่เป็นธรรม ไม่ทำลายโลก ไม่ทำลายธรรมชาติ ก็ถือเป็นความหมายและเครื่องมือในการพัฒนาโลกอย่างแท้จริง ธรรมะไม่จำกัดกาล จึงใช้ได้กับโลกทุกยุคสมัย หรือจะ “แอดวานซ์” ไปกว่า 4.0 ก็ยังได้ ความตอนหนึ่งที่พระนวลจันทร์ กล่าว

ภาพที่ 5 พระนวลจันทร์ กิตติปัญญา (ภาพ ออนไลน์)

ความเห็นและข้อเสนอแนะผู้เขียน เห็นว่า พุทธศาสนามีความจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีทางด้านดิจิทัล เข้ามาใช้ในการจัดทำรูปแบบการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนพุทธศาสนา ปรับรูปแบบให้มีความทันสมัย เป็นเชิงรุกมากขึ้น เพื่อให้เยาวชน ประชาชนเหล่าพุทธศาสนิกชนได้รับรู้ **“เพิ่มการรับรู้”** เข้าถึงธรรมะได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ตอบโจทย์ต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงมากในยุคปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผล ต่อสุขภาวะด้านจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ก่อเกิดโรครทางจิตมากมายไม่ว่า ภาวะซึมเศร้า ภาวะเครียด จิตตก อารมณ์แปรปรวน ขาดความยับยั้งชั่งใจ ที่มาจากความเครียดความกดดันทางด้านสภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่มา กระทบจนนำมาสู่สาเหตุของการใช้ความรุนแรง อาชญากรรมต่างๆ เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการสื่อสาร รูปแบบการเข้าถึงมีมากมาย นอกจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว การใช้ AI (Artificial intelligence) เข้ามา วิเคราะห์ความต้องการพุทธศาสนิกชนแล้วส่งหลักธรรมคำสอนมาถึงผู้ที่ต้องการรายบุคคล เห็นด้วยอย่างยิ่งกับ การสนับสนุนพุทธศาสนาในการทำสื่อผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น You Tube, TikTok, X, Facebook เป็นต้น อีกทั้งยังต้องสนับสนุนการทำวิจัยด้านนี้และศึกษารูปแบบจากประเทศที่มีเทคโนโลยีก้าว ล้ำ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

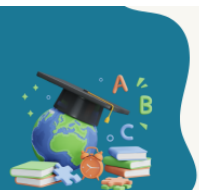
ขอนำคำกล่าวของ ท่านพระนวลจันทร์ กิตติปัญโญ พระวิปัสสนาจารย์ สถานปฏิบัติธรรมวิวิธธรรม อ. ด่านซ้าย จ.เลย ที่ว่า **“เป็น อยู่ คือ ด้วยใจเสียลมีเดีย นั้น ควรมีธรรมะกำกับ เพื่ออยู่ เย็น และเป็น ประโยชน์”** การแสดงความคิดเห็นในโซเชียลมีเดียการว่ากล่าว การตำหนิ ตีฉุน หรือแม้กระทั่งการซ้ำเติม ทำ บ่อยๆ จนกลายเป็นนิสัยของยุคสมัยไปแล้ว พระอาจารย์นวลจันทร์แนะนำให้ตั้งคำถามแก่ตัวของตัวว่า เราจะอยู่ ในสภาวะการณ์แบบนี้ได้อย่างไร โดยไม่ไหลตามไป ทำอย่างไรให้ได้เห็น “ตัวคิด” สติที่ยับยั้ง “เราช่วยเขาได้มั้ย ช่วยได้ควรช่วย ถ้าช่วยไม่ได้ อย่างน้อยก็ช่วยด้วยการไม่ซ้ำเติม”

สรุป

ยิ่งโลกหมุนเร็วมากเท่าใด มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา เป็นโลกที่มีความซับซ้อน ไม่แน่นอน ผันผวน ยากจะคาดคะเนได้ สันติภาพ ความสงบสุขในจิตใจกลับเป็นสิ่งจำเป็นและเรียกร้องจากมนุษย์มากขึ้น เท่าที่วิญญู **“พุทธศาสนา”** ธรรมะขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า คือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือหนทางสว่างที่จะนำเรา ทุกคนให้ผ่านโลกในยุคโลกาภิวัตน์นี้ไปได้

แม้ว่าในยุคดิจิทัล ศาสนาพุทธต้องเผชิญกับความท้าทายและโอกาสในการปรับตัวเพื่อเข้าสู่โลก ดิจิทัลที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยต้องอาศัยหลักการต่างๆ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและการสื่อสาร การใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาพุทธ และการสื่อสารคุณค่าของพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าใจและรับรู้ได้อย่างเหมาะสม การ สร้างสรรค์และการร่วมมือโดยการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์เนื้อหาที่น่าสนใจและสร้างสรรค์สรรค์สร้าง กิจกรรมหรือชุมชนออนไลน์สามารถสร้างความสนใจและร่วมมือกันของผู้ที่สนใจในศาสนาพุทธ ต้องมี การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ นำมาปรับตัวและปรับเปลี่ยนการสื่อสารและการเข้าถึงเพื่อให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยอมรับการเผชิญหน้ากับความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ศาสนาพุทธต้องเผชิญหน้า การเข้าใจและเคารพความแตกต่างนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ศาสนาพุทธ สามารถเรียนรู้และเจริญเติบโต

การปรับตัวของศาสนาพุทธในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ท้าทาย และมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้พุทธศาสนายังคงอยู่และเป็นต้นสำคัญคือผู้คนมีโอกาสนในการเข้าถึง โอกาสนำหลักพุทธธรรมคำสั่ง สอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่ก่อให้เกิดความสุขสงบ เกิดสันติในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การ

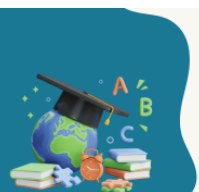

นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์มาใช้เป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมศักยภาพรูปแบบใหม่ๆ ของการเข้าพุทธศาสนา ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ดีการใช้โซเชียลมีเดียเหมือนดาบสองคมขึ้นอยู่กับวิธีการใช้และวิจักษณ์ของผู้เสพ การใช้ “ตัวคิด” สติที่ยับยั้ง จึงเป็นเหมือนเครื่องมือที่ทำให้เราชาวพุทธศาสนิกชนนำมาประกอบเป็นเครื่องเตือนใจ ในทางโลกการบังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบ ต้องมีการควบคุมดูแลของผู้ที่รับผิดชอบต่อพุทธศาสนา ซึ่งการควบคุมสื่อโซเชียลมีเดียมีลักษณะที่ซับซ้อนและเป็นความเสี่ยงอย่างมาก เนื่องจากสื่อโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลในสังคมและในกรณีของศาสนามีผลกระทบอย่างมากต่อความเชื่อ ความศรัทธา การควบคุมเรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทาย เพราะการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการสื่อสารอาจส่งผลกระทบต่ออิทธิพลของศาสนาและความเชื่อของผู้คนได้ วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการควบคุมสื่อโซเชียลมีเดียในเรื่องของศาสนาและเทคโนโลยี คือ การส่งเสริม “การใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์” เพื่อสร้างความเข้าใจและการสร้างสรรค์ที่มีส่วนร่วมของชุมชน ให้ผู้ใช้สื่อสามารถปรับตัวและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดีในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยข้อมูลที่แตกต่างกันการใช้ ดังนั้นควรเล็งเห็นถึงความสำคัญเรื่องการเผยแผ่หลักคำสอนพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎกเพื่อดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (9 มกราคม 2567). “พระ AI” จากญี่ปุ่น ช่วยเผยแผ่ศาสนาในสังคมยุคใหม่?. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://tgiraiu.org/newdetail/602>
- บ้านเมือง (ออนไลน์). (11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564). "มจร" วิทยาเขตเชียงใหม่ จัดพัฒนาศักยภาพ พระนักสื่อสารอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/5olUw>
- ปรีดี นกุลสมปรารธนา. (04/03/2567). รวมสถิติและ Insight สำคัญๆของคนไทยกับการใช้ Digital และ Social Media 2024. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/BLAWz>
- พระพรหมบัณฑิต. (30 พ.ย. 2023). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคเปลี่ยนผ่านของสังคมดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=iTjlySNwOyY>
- พระไพศาล วิสาโล. (2559). เทคโนโลยีในทัศนะของพุทธศาสนา. นิตยสาร CHIP มีนาคม ปีที่ 10 ฉบับที่ 3. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/8etU5>
- วิกิพีเดีย. พระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/nVYIB>
- สุภาพรรณ กลิ่นนาค. (19/09/2557). การใช้เทคโนโลยีกับผลกระทบด้านพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/61p52>
- อภิรัฐนานนท์. (2561). วันพรรษา. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/0jkhX>
- Mrs.OK. (15 September 2022). ม.เกียวกดส่ง “Teraverse-BuddhaBot” ตอบโจทย์ชาวพุทธรุ่นใหม่ หลัง วัดปิดตัวสูงจากสังคมสูงวัย. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2567, <https://shorturl.asia/elnbD>
- SAS.COM. ปัญญาประดิษฐ์ คืออะไร และสำคัญอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/ayZAG>
- Thailand Media Landscape. (11 ธันวาคม 2566). ภาพรวมภูมิทัศน์สื่อไทยปี 2566 – 2567. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.dataxet.co/media-landscape/2024-th>

